

telendő Úr mentül eléb levele által meg örvendeztetni mert annak mindég igen örül tsak Kazintziról ne méltóztassék semmit írni.

Ezzel magamat betses kedvezéseiben ajánlott maradtam Kedves Fő Tisztelendő Úrnak alázatos szolgálója

Czoma Borbála Szemere Pálné

Pétzel September 13 dikán 1831

Közli: PÉNZES BALDUIN.

JÓKAI MÓR ÉS IRÁNYI DÁNIEL.

Irányi Dániel, a 48-as képviselő és kormánybiztos, a későbbi idők híres függetlenségi politikusa, a szabadságharc leverése után Franciaországba menekült, ahonnan csak a kigyezés után tért haza. Párizsi tartózkodása idején két nevezetes magyar tárgyú munkát bocsátott közre francia nyelven és francia, valamint német lapok munkatársa is lett. 1860 után, amikor az osztrák önkényuralom érezhetőleg engedett kezdeti nagy szigorúságából, a magyarországi lapoknak is kezdett cikkeket küldözni, többek között a Jókai által szerkesztett Magyar Sajtónak.

1863-ban indította meg Jókai politikai napilapját, a *Hon-t* és kevéssel utóbb Irányi Dániel újból felajánlkozott munkatársnak. Ez a levele következik az alábbiakban. Nem tudjuk, hogy Jókai mit válaszolt reá; annyi bizonyos, hogy Irányinak több párizsi cikke jelent meg a *Hon*-ban, míg aztán 1866 folyamán véglegesen elmaradt a laptól. A két régi „márciusi ifjú” további, hosszú közpályája során sosem tudott felmelegedni egymás iránt. Irányi levele egyébként érdekesen bizonyítja azt a szellemi liberalizmust, amellyel Jókai, mint szerkesztő eljár s a vele nem egyező pártállásúak cikkeit is közölte. A levél eredeti je az Országos Széchenyi Könyvtár irodalmi levelestárában található.

Irányi Dániel levele Jókai Mórhoz.

Jersey, 12 Grenville st.
Sept. 24 1865.

Kedves barátom!

A dolgok oly fordulatot vettek, hogy mindinkább óhajtok szellemi közlekedésbe lépni honfitársaimmal. H.¹ ugyan tudtomra adta, hogy tulajdonképi levelezést nem kívánsz tőlem; de remélem, hogy egyéb természetű dolgozatokat szívesen fogsz venni. A közjogi viszonyt illetőleg állásunk különböző lévén, ezt természetesen mellőzni fognám, s a nemzetiségi, közgazdasági s társadalmi kérdések tárgyalására szorítkoznám. Sokat tanultam

¹ Henszlmann Imre.

mióta külföldön élek, s szemeim mindig a haza felé lévén fordítva, tanulmányaim is főleg, ha nem kizárólag, ennek szempontjából történtek. Lehet ugyan, hogy a közjogin kívül is egyik, másik ügyre nézve eltérnek véleményeink; de szeretem hinni, hogy szabadelvűbb vagy semhoggy az ily nézetkülönbséget is lapodból kizárni akarjad. Ám, élj ha tetszik, minden nemű fentartással, de ne tegyetek véka alá most, midőn hasznos útmutatást adhatok s ballépésektől megóvhatok sokakat. Hogy a sajtóhatóság irányában eszélyesen tudom viselni magamat, azt nem szükség mondanom. A díj megszabását egészen reád bízom; nem vagyok követelő. A hatóság nem tiltván többé nevem kinyomatását, cikkeimet rendszeren aláírni fogom. Ezúttal egy kis entre-félét küldök kezdetnek, gondolván, hogy tanácsosabb a *his ajtón* bemenni.

Jerseyben még egypár hetet töltendvén, azután visszatérek Párizsba, a honnan, ha érdekes újságok jutnak tudomásomra, külpolitikai levelet is adhatok, ha kívánod. Sőt, miután, ha akarom, a legjobb forrásból meríthetek akár mindennap, rendszeren is tehetem, ámbár megvallom, lélekölő foglalkozásnak tartom az ilyenén levelezést.

Becses válaszodat akár egyenesen ide, akár Párisba légy szíves intézni, ez utóbbi helyre M. DeFrangi név alatt, rue Paillet, cabinet de lecture Grasset, vagy ha tetszik, közöld Henszlmannel a ki által fogja nekem küldeni. Egyelőre a lapnak a fentebbi névre és helyre küldése is feleletül fog szolgálni.

A P. Napló mellett csak a Hon azon nagy napilap a melyhez tisztességesen fordulhatok, s amaz kevésbé közel esik álláspontomhoz. Ne kényszerítetek hallgatásra, mikor szólni kötelességem.

Szíves üdvözlettel

barátod
I. D.

Jókai Mór levele Henszlmann Imréhez.

Irányi cikkeit Henszlmann Imre, a neves mütörténész, Irányi fiatalkori barátja közvetítette Jókaihoz, aki az 50-es évek során több ízben megfordult Angol- és Franciaországban és az ott élő magyar emigránsokat kapcsolatba hozhatta a rég elhagyott, szeretett hazával. Irányi Henszlmann-nál több ízben megsürgette cikkei közlését és a tiszteletdíj kiutalását, amire szűkös helyzetében valóban nagy szüksége volt. Henszlmann továbbította panaszait Jókaihoz, aki végül az alábbi levélben válaszolt, érdekes fényt vetve az akkori sajtóviszonyokra. A levél tehát Irányira vonatkozik, a „Gazda” alatt őt kell érteni; nevét a korabeli rendőrviszonyok miatt nem írta ki Jókai. A levél eredetije a kassai Felsőmagyarországi Múzeum Henszlmann-hagyatékában található.

Tisztelt uram.

Kérem, legyen szives ezt a „Gazda” féle ügyet valahogy tisztába hozni, Úgy hiszem tudva lesz kegyed előtt, hogy én a Magyar Sajtóval tavaly minő viszonyban állottam. Nekem Heckenast levelezések díjazására és egyebekre semmi pénzt sem adott; csupán a magam szerkesztői havi díját kaptam tőle. Nehány barátunk fedezte a költségeket September végéig; akkor Heckenast felmondta a barátságot s az illetők nekem átadtak 100 pftot, hogy az addigi levelekért a „Gazda”-nak azt küldjem el. Elküldtem; a pénz kezéhez nem jutott; ez jól van: az én bajom lett. Irtam többször Gazdának, hogy levelezéseit ne folytassa, nincs miből díjaznom: ezeket sem kapta, ez is jól van: nem tehetek róla. Gazda nem leveleket, hanem *laprevuet* küldött nekem Párisból, a mire semmi szükségem nem volt, s a mit azelőtt mr. Deroussesstől havonként 100 frankért kaptam, de abbahagytam, mert a külföldi lapokat hamarabb kaptuk: mint a corespondancet; ez sem tesz semmit. Most összeszámítottam a M. Sajtóban kiadott levelek összegét: azoknak száma 34: mint Heckenast hivatalnokai is utána számították. Minthogy meglehet, hogy hat levél eltévedhetett utközben kifizettem 40 levél díját 5 ftjával. 200 frankot ön által küldtem, most felkérem azon szíveség megújítására, hogy még a kétszáz frank értékét legyen szives Gazdának átszolgáltatni (100 frank nálunk = 50 pf.) s e levelem tartalmát vele megismertetni. Ohajtom, hogy barátságos viszonyban maradjunk s kölcsönös szolgálattételre közel alkalommal egymásnak ajánlkozhasunk. Sajnálom, hogy egészen saját számadásaimon kívül eső beszámítások miatt annyi kellemetlenség is támadt közöttünk.

Önnek

Pesten 1863 Jan. 7 én

őszinte tisztelője
Jókai.

Közli: KÓSA JÁNOS.